

УДК: 344.21

Zolotareva Y.S.

ADMINISTRATIVE POSITIONS AND THEIR LEGAL STATUS IN THE JUDICIAL SYSTEM UKRAINE

Я.С. Золотарьова

*здобувач кафедри адміністративного права
Інституту права імені князя Володимира Великого
МАУП*

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСАДИ ТА ЇХ ПРАВОВИЙ СТАТУС У СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Постановка прооблеми. Ефективне здійснення судовою владою своїх функцій та повноважень можливе лише за умов належного судового адміністрування, тобто відповідної організації роботи судової влади та управління нею [1, с.339]. У сучасній вітчизняній адміністративно-правовій науці практично відсутні належно обґрунтовані теоретичні засади судового управління, залишаються нерозв'язаними низка питань, пов'язаних з удосконаленням механізму управління судовою системою, створенням необхідних організаційних умов здійснення правосуддя [1, с.339]. У вітчизняній теорії та практиці управління стосовно визначення управлінської діяльності в судовій галузі традиційно використовуються такі поняття як «судове управління», «організаційне керівництво судами», «організаційне забезпечення судів» та ін. [2, с.42], зміст яких у працях дослідників визначається по-різному, іноді навіть набуваючи протилежних значень.

Визначення поняття «судове управління» має важливе практичне значення щодо ролі і місця різних суб'єктів адміністративних правовідносин (Міністерства юстиції України, Державної судової адміністрації України, суддівських самоврядних органів та ін.) у здійсненні функцій та завдань у межах зазначеної сфери [1, с. 341]. Говорячи про природу судового управління, сучасні науковці визначають його як різновид соціального управління, що поєднує в собі елементи державного управління та самоуправління [3, с.30], вид державного управління із специфічними ознаками і правовою природою, зумовленою потребами внутрішньої організації та забезпечення своєчасного розгляду суддями судових справ, що знаходяться на вирішенні у цих органах судової влади [4, с. 22]. Виходячи з цього, предметом судового управління (адміністрування) є питання організації судових органів, добір суддів і народних засідателів; управління кадрами судових органів; перевірка організації їх роботи, вивчення й узагальнення судової практики, організація роботи судової статистики. Специфіка судового управління полягає в тому, що воно, не поширюючись на сферу правосуддя, має сприяти здійсненню його цілей і завдань.

Термін «судове управління», як зазначає А. Стрижак, застосовується в юридичній науці для характеристики діяльності державного управління у галузі правосуддя, має комплексний характер і містить у собі діяльність з організаційного керівництва судами, організаційне забезпечення судів та здійснення відповідних установчих функцій щодо судової гілки влади іншими органами державної влади [4, с.29].

Слід зазначити, що у суді, крім відносин, які виникають під час процесуального розгляду справи по суті, існують й інші відносини – внутрішні, до яких можна віднести управлінську і кадрову політику, проблеми внутрішньої організаційної структури тощо. Всі ці питання пов'язані з організацією ефективної роботи суду, тобто зі здійсненням управлінських дій, та мають таке ж важливе значення для забезпечення здійснення справедливого та об'єктивного правосуддя, забезпечення незалежності суддів при розгляді судових спорів, як і законодавчі норми, що визначають основні принципи і процедуру судочинства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми здійснення адміністративних повноважень у судовій системі України досліджувались у наукових працях таких вчених, як: В. Д. Бринцев, Л. М. Москвич, І. В. Назаров, С. Ю. Обрусна, Д. М. Притика, В. В. Сердюк, А. А. Стрижак, О. В. Федькович, С. Г. Штогун. Разом з тим, питанням, пов'язаним з займанням адміністративних посад в суді та їх статусу не приділяється належної уваги ні з боку законодавців, ні з боку науковців.

Мета статті. Розкрити правовий статус адміністративних посад у судовій системі України.

Основні результати дослідження. У даному дослідженні ми спробуємо, на основі аналізу існуючих досліджень правників-адміністративістів та власного бачення, узагальнити практику здійснення адміністративних повноважень у судовій системі України, проаналізувати існуючі підходи стосовно розуміння поняття адміністративних посад та їх правового статусу в судовій системі України, а також надати пропозиції та окреслити шляхи щодо їх вирішення.

Торкаючись проблематики адміністративних посад державних службовців у судовій системі України, слід, по-перше, звернути увагу на їх сутність. У законодавстві України дефініція «адміністративна посада» застосовується лише в Законі України «Про судоустрій і статус суддів», але при цьому жодних роз'яснень сутності цього поняття нормативний акт не надає, лише вказуючи, що «адміністративними посадами в суді вважаються посади голови суду та заступника (заступників) голови суду» [5]. Однак, ця норма стосується тільки випадку призначення судді на посаду голови або заступника голови суду, про що і йдеться у назві ст. 20 «Порядок призначення суддів на адміністративні посади», і ніяким чином не передає самої природи цього поняття. У науковій літературі також немає чіткого визначення адміністративної посади. Так, Ю. П. Битяк зазначає, що адміністративні посади – це посади (професійна діяльність осіб) в органах виконавчої влади щодо практичного виконання їх функцій і завдань, які отримують заробітну плату за рахунок коштів держав-

ного бюджету України. Державні службовці, що обіймають адміністративні посади, наділені державно-владними повноваженнями для здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій [6, с.133].

Однак, слід звернути увагу, що посада – це елемент державного органу, його складова частина, наділена групою повноважень, а вже реалізація цих повноважень є професійною діяльністю осіб та відноситься до поняття виконання державної посади [6, с.271]. Також, слід зазначити, що автор розкриває природу адміністративних посад, які існують в виконавчій гілці влади. Однак й органи судової влади складаються з певних посад, серед яких можна виділити ті, яким властиві управлінські повноваження, тобто адміністративні. Таким чином, поняття адміністративної посади у судовій системі України – це визначений законом та штатним розкладом структурний елемент суду (як державного органу), якому відповідає юридично встановлений комплекс прав та обов'язків (повноважень) щодо організаційного керівництва в суді з метою забезпечення здійснення ефективного правосуддя. У Законі України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. закріплено, що адміністративними посадами у суді вважаються посади голови суду та заступника (заступників) голови суду. У Верховному Суді України адміністративною посадою також вважається посада Першого заступника Голови Верховного Суду України [5]. Дійсно, на сучасному етапі розвитку судоустрою на голову суду та його заступника покладені значні функції в сфері управління судом. Однак, законодавець прямо не закріпив вказані функції за головою суду та його заступником, а лише окреслив їх повноваження. Потрібно звернути увагу на те, що функції та повноваження не є тотожними поняттями. Для виконання головою суду та його заступником покладених на них функцій, вони повинні бути наділені достатнім комплексом повноважень. Слід погодитись, що найбільш повно зміст організаційних відносин у суді відображують функції, які притаманні адміністративним посадам. Стосовно функцій адміністративних посад в судовій системі, то у найбільш загальному розумінні – це певні організаційні дії, конкретні напрямки адміністративного впливу суб'єкта адміністрування на об'єкт адміністрування, в яких і за допомогою яких розкривається загальний зміст організаційної діяльності в суді. Ці функції мають особливий характер. Їх головна особливість полягає в тому, що здійснювана діяльність носить внутрішньоорганізаційний характер, тобто спрямована, більшою мірою, всередину підвідомчої системи для створення необхідних умов її функціонування. При визначенні функцій голови суду та його заступника важливо враховувати: по-перше, цілі і завдання, які покладаються на них, але при цьому слід звернути увагу, що головна проблема полягає у відсутності їх законодавчого закріплення; а по-друге, що кожній функції повинен відповідати певний набір державно-владних повноважень. Л. М. Москвич запропонувала досить широкий перелік функцій голови суду щодо управління в суді: адміністративну, інформаційно-аналітичну, соціальну, прогностичну, планування, мотиваційно-стимулюючу, корегуючу, функцію забезпечення компетентності і дисципліни всього персоналу, контролюючу функцію [7, с.321]. Але досліджуючи функції, які виконує голова суду, слід пам'ятати, що перебування судді на

адміністративній посаді у суді та звільнення його з адміністративної посади не звільняє його від здійснення повноважень судді відповідного суду, а звільнення з посади судді, припиняє здійснення ним повноважень на адміністративній посаді [5]. Тобто, він, по-перше, є суддею, а потім вже головою відповідного суду, і розглядати функції голови суду щодо управління в суді можливо лише з урахуванням його процесуальних функцій. Слід звернути увагу, що в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. прямо закріплено, що адміністративними посадами у суді вважаються лише посади голови суду та заступника (заступників) голови суду. У Верховному Суді України адміністративною посадою також вважається посада Першого заступника Голови Верховного Суду України. Таким чином, законодавець вказує, що адміністративні посади в суді займають лише судді. Однак, до судової адміністрації також можна віднести й інших державних службовців з юридично встановленим комплексом прав та обов'язків щодо організаційного керівництва судом.

Однією з характерних рис сучасного і добре організованого суду – є чіткий розподіл функцій між суддями і адміністративним персоналом, а також між членами адміністрації суду. Мова йде про те, що функції, які не є суддівськими за своєю природою і не обов'язково мають виконуватися суддями, в максимально можливій мірі передаються іншим працівникам суду. За таких умов голова суду замість того, щоб витратити більшість свого часу на вирішення адміністративних та управлінських питань, делегує основну частину відповідних адміністративних функцій керівнику апарату суду, який фактично стає партнером голови суду [8, с.75], а останній, у свою чергу, отримує можливість повністю зосередитись на виконанні його безпосередніх функцій, яким він навчений і задля яких він призначений, а саме: безпосереднього здійснення правосуддя, реалізації функції контролю і надання належної методичної допомоги суддям суду за суворого дотримання принципу незалежності та ін. Посада керівника апарату суду в Україні є відносно новим явищем. З 2005 р. практично всі суди, в яких працювало п'ять і більше суддів, отримали можливість, відповідно до ст. 130 Закону України «Про судоустрій» [9], ввести до штатного розкладу суду посаду керівника апарату. Цією нормою розпочалось створення передумов для звільнення голів судів від безпосереднього керівництва роботою канцелярій та інших структурних підрозділів суду. Слід зазначити, що у судових системах зарубіжних країн посади такого роду існують на різних рівнях і мають різні назви – адміністратор суду штату, адміністратор суду першої інстанції, керівник апарату суду, секретар суду, координатор суду, старший консультант з кадрових питань, керівник служби пробації, керівник окружної адміністративної служби, керівник районної адміністративної служби – це лише декілька можливих варіантів [10, с.46]. Із самого початку головним їх функціональним призначенням було надання допомоги суддям. При запровадженні в суді посади керівника апарату суду законодавець керувався наміром звільнити голову суду від частини адміністративних повноважень, не притаманних судді, шляхом передачі їх керівникові апарату. Інакше кажучи, при самому створенні посади керівника

апарату суду малося на увазі, що на цю посаду буде покладено повноваження щодо організації роботи суду. Тоді виникає запитання, чому законодавець, передаючи частину управлінських повноважень керівникові апарату суду, не відносить цю посаду до категорії адміністративних посад. На сьогодні, посада керівника апарату суду є визначеною законом та штатним розкладом суду, вона наділена низкою повноважень щодо організаційного керівництва судом та існує для забезпечення ефективного здійснення правосуддя. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» від 07.07.2010 р. істотно змінив статус апаратів судів та їх керівників. Відповідно до статті 149 Закону апарати судів здійснюють організаційне забезпечення роботи судів, суддів, судового процесу, функціонування автоматизованої системи документообігу. В свою чергу, керівник апарату суду очолює апарат суду та несе персональну відповідальність за належне виконання покладених на апарат суду завдань, він має досить широкі повноваження щодо організаційного керівництва судом. Правовий статус керівника та працівників апарату суду визначається Законом України «Про державну службу». Перелік повноважень керівника апарату конкретизується в посадовій інструкції керівника апарату, яка складається на підставі Типової посадової інструкції керівника апарату місцевого загального суду, затвердженої наказом ДСА України від 20.07.2005 р. № 86 [11], а апеляційного суду – на підставі Типової посадової інструкції керівника апарату апеляційного загального суду, затвердженої наказом ДСА від 01.03.2007 р. № 21 [12].

Висновок. Таким чином, посаді керівника апарату суду притаманні всі ознаки адміністративної посади, а отже це потребує законодавчого закріплення, шляхом внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів»: ч.3 ст.149 необхідно доповнити реченням такого змісту: «Керівник апарату суду та його заступник обіймають адміністративні посади у суді». Слід підкреслити, що незважаючи на розширення повноважень керівника апарату суду, він, на сьогодні ще не користується безумовним авторитетом серед працівників апарату суду і, тим більше, не є такою особою для суддів. Тому законодавче закріплення посади керівника апарату суду на рівні адміністративних посад не тільки конкретизує місце керівника апарату в структурі судового органу, а й надасть йому певного статусу та авторитету, що є вкрай необхідним при становленні нового і необхідного елемента адміністрування в суді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Обрусна С.Ю.* Теоретико-методологічні засади судового управління: щодо постановки проблеми / С.Ю. Обрусна // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 339-342.
2. *Обрусна С.Ю.* Поняття судового управління: проблеми дефініції / С. Ю. Обрусна // Право і безпека. – 2010. – № 2 (34). – С. 42-47.
3. *Притика Д.* Правові проблеми судового управління / Д. Притика // Право України. – 2003. – № 3. – С. 30-36.
4. *Стрижак А.* Судове управління в Україні. Теоретичні основи і правове регулювання: [монографія] / А. Стрижак. – Ужгород : Патент, 2004. – 120 с.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 55/1. – Ст. 1900.

6. *Битяк Ю.П.* Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: [монографія] / Ю. П. Битяк. – Х. : Право, 2005. – 304 с.

7. *Москвич Л.М.* Проблеми підвищення ефективності судової системи: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10 / Л.М. Москвич. – Х., 2011. – 485 с.

8. *Пітер Г., Соломон П.* Судове адміністрування і якість правосуддя / Пітер Г., Соломон П. // Судова апеляція. – 2009. – № 3(16). – С. 73-83.

9. Про судоустрій України: Закон України від 07.02.2002 р., № 3018-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 27-28. – Ст. 280.

10. Сучасне управління в суді: [навч.-практ. посіб.] / Алльєро С. [та ін.]; відп. ред.: І. П. Голосніченко, П. Г. Соломон. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 527 с.

11. Типові посадові інструкції працівників апарату місцевого загального суду: Наказ ДСА України від 20.08.2005 р. № 86. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.11781>.

12. Типові посадові інструкції працівників апарату загального апеляційного суду: Наказ ДСА України від 01.03.2007 р. № 21. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf>.

Золотарьова Я.С. Адміністративні посади та їх правовий статус у судовій системі України

У статті, на основі аналізу існуючих досліджень правників-адміністративістів та власного бачення, узагальнено практику здійснення адміністративних повноважень у судовій системі України, проаналізовано існуючі підходи стосовно розуміння поняття адміністративних посад та їх правового статусу в судовій системі України, а також надано пропозиції та окреслено шляхи щодо їх вирішення.

Ключові слова: *судове адміністрування, адміністративна посада, голова суду, керівник апарату, Закон України «Про судоустрій та статус суддів».*

Золотарева Я.С. Административные должности и их правовой статус в судебной системе Украины

В статье, на основании анализа существующих исследований юристов-административистов и собственного видения, обобщена практика осуществления административных полномочий в судебной системе Украины, проанализированы существующие подходы относительно понимания понятия административных должностей и их правового статуса в судебной системе Украины, а также даны предложения и определены пути их решения.

Ключевые слова: *судебное администрирование, административная должность, председатель суда, руководитель аппарата, Закон Украины «О судоустройстве и статусе судей».*

Zolotareva Y.S. Administrative positions and their legal status in the judicial system Ukraine

The article, based on the analysis of existing research of lawyers of administrative law and own vision, generalized practices of administrative authority in the judicial system of Ukraine, analyzed the existing approaches to the understanding of the concept of administrative positions and their legal status in the judicial system of Ukraine, as well as give suggestions and the ways to solve them.

Keywords: *judicial administration, administrative office, the President of the court, director of apparatus, the Law of Ukraine “On judicial system and status of judges”.*

Стаття надійшла до редакції 14.08.2015.